

תורת הבטחון

חנוכה

העת לבקש מתנת חנם!

נר חנוכה - מצוה חביבה

ידועים דברי הרמב"ם (פרק ד' מהל' מנוכה, הל' י"ז) שכתב וז"ל: "נר חנוכה מצוה חביבה היא עד מאוד, וצריך אדם להיזהר בה כדי להודיע הנס ולהוסיף בשבח הא-ל והודיה לו על הנסים שעשה לנו", עכ"ל.

וצ"ב מה כוונתו, הרי כל המצוות חביבות, וא"כ, מה מיוחד במצות הדלקת נר חנוכה יותר משאר מצוות.

על איזה נס קבעו חנוכה

איתא בגמ' (שבת כ"א, ב): "מאי חנוכה? דתנו רבנן: בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה תמניא אינון, דלא למספד בהון ודלא להתענות בהון. שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, ולא היה בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים. לשנה אחרת קבעום ועשאו ימים טובים בהלל והודאה", ע"כ. ופי' רש"י וז"ל: "מאי חנוכה - על איזה נס קבעו", עכ"ל. והגמ' מבארת שקבעו על נס פך השמן שהדליקו ממנו שמונה ימים.

והק' המפרשים, מדוע קבעו דוקא משום נס פך השמן, הרי היה עוד נס גדול שנצחו החשמונאים במלחמה נגד היוונים, וכמו שאומרים בעל הנסים, "רבים ביד מעטים", שעמדו במלחמה י"ב בני חשמונאי ואלעזר כנגד כמה רבבות (ע"פ רש"י דנזיר ל"א, י"א), ועל פי דרך הטבע אין שום סיכוי בעולם ד"ג אנשים ינצחו כמה רבבות. אבל, הקב"ה עשה נס גדול והמעטים נצחו. וא"כ, מדוע לא קבעו על נס הנצחון. הרי אדרבא, נס זה היה הצלה גדולה בנפשם, ולולי הנס אפשר שכולם ימותו במלחמה, ומדוע קבעו היו"ט משום שמצאו פך שמן שהדליקו ממנו שמונה ימים.

טומאה הותרה בציבור

כדי ליישב, נביא דברי הפנ"י שהק': "ולכאורה יש לתמוה כל טורח הנס זה למה דהא קי"ל טומאה הותרה בציבור והיו יכולין להדליק בשמן טמא"? ותי': "לכך נראה דעיקר הנס לא נעשה אלא להודיע להם חיבת המקום עליהם כדאשכחן שנעשה זה הנס תמיד (אבות פ"ה, מ"ז) שלא נמצא פסול בעומר ובשתי הלחם והואיל ואיתרחיש להו ניסא בעיקר הענין שנגאלו גאולה שלימה מיד מלכות

יון הרשעה שהיו אומרים לישראל כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל וגזרו כמה שמדיות ועכשיו שנגאלו ונעשה להם נס גדול ששלטו בשונאיהם, לכך נעשה להם ג"כ נס זה בענין הנרות שהוא עדות לישראל שהשכינה שורה בהם, כדדרשי נמי לענין נר מערבי אלא שלאחר מיתת שמעון הצדיק אפילו נר מערבי לפעמים היה כבה והולך לכך נעשה להם נס בזה הענין ממש באותן הימים שהיו עת רצון להודיע שחזרו לחיבתן הראשונה".

מבואר מדבריו, שעיקר נס פך השמן, היה כדי להראות החביבות שהקב"ה אוהב עמו ישראל, ומשרה שכינתו עליהם. ואה"נ לא היה צורך לנס זה, שהרי טומאה הותרה בציבור, מ"מ תכלית הנס, להורות חביבותו של הקב"ה עלינו.

לפי זה, יש לבאר מדוע קבעו היו"ט דוקא על נס פך השמן, ולא משום נצחון המלחמה. ונבאר במשל: לעני אחד היה חבר עשיר. בכל פעם שהיו לעני חובות גדולים היה מתקשר לחבירו העשיר שתמיד עזר לו. פעם אחת, עני זה ביקש לצאת לחופשה יוקרתית מאוד, העולה סכום גדול. חשב לעצמו, האם לבקש מהעשיר לעזור לו? הרי דבר זה אינו צורך הכרחי, ובודאי לא ירצה העשיר לעזור. מ"מ, חשב לעצמו, אבקש ממנו אולי יעזור לי. התקשר לעשיר, ושאלו. ברגע אחת, בלי לפקפק כלל, אמר העשיר, בודאי אעזור לך! אתן לך את כל הסכום!

משל:

אם נשאל לעני זה, איזו עזרה של העשיר גרמה שיהיה העשיר חביב בעיניו יותר, שעזר לו עם חובותיו, או שנתן לו כל הסכום למימון החופשה? בודאי זה שנתן לו מה שאינו צריך, מורה חביבות גדולה שהעשיר אוהב את העני.

כמו כן בחנוכה, זה שהקב"ה עזר לנו, ונתן לנו פך שמן שנעשה בו נס, ולא היה בנס זה צורך הכרחי, שהרי טומאה הותרה בציבור, זה מורה גודל החביבות של הקב"ה לעמו ישראל. אה"נ נס המלחמה היה גדול, אבל אינו מורה חביבות של הקב"ה כמו שנתן לנו מה שאין אנו צריכים.

ועי' במש"כ סדר היום וז"ל: "וע"כ ראוי לעשות זכר לנס הזה לדורות הבאים שיכירו וידעו הטובות והנסים והנפלאות שעשה עם אבותינו בימים ההם בזמן הזה והתנו שאותם הח' ימים שנעשה להם הנס בימי מתתיהו ובניו שיהיו ימים קבועים בכל שנה ושנה ימי ששון ושמחה דלא להתענא בהון ודלא למספד אחר שבהם היתה שמחה גדולה לאבותינו זאת ועוד לגמור בהם את ההלל משום ההצלה הגדולה שהצילנו מכף אויבנו ומסר רבים ביד מעטים וכו':

ומפני שעיקר זכר הנס היה בנרות כי משם נודע למפרע ההצלה הגדולה אשר עשה עמהם מרצון טוב ודרך אהבה וחבה תקנו שבאלו הח' ימים תחלתם ליל כ"ה בכסליו שידליקו נרות בכל ישראל יתרים על הנרות שמדליקין אותם לשימוש בתייהם זכר לאותו נס שנעשה להם בח' ימים אלו, עכ"ל. מפורש בדבריו יסוד זה, שנס הנרות מורה על גודל החביבות של הקב"ה, ומעיד למפרע שגם נס המלחמה היה מחביבותו של הקב"ה.

מתנת חנם

ובאמת, המפרשים כתבו (עי' מנחם ויערי ל"ט) שחנוכה הוא מלשון "חן" – ומתנת חנם. וזהו ממש יסוד נס פך השמן, שלא היה צורך בו כלל, והיה מתנת חנם. והוא מורה על גודל החביבות של הקב"ה.

לפי זה מובנים היטב דברי הרמב"ם, מדוע מצות נר חנוכה חביבה היא מאוד, שהרי כל המצוה היא כדי לזכור נס שהיה מתנת חנם, והוא גופא מורה על החביבות של הקב"ה שאוהב את עמו ישראל, ולא עוזר להם רק במה שהם צריכין, אלא גם במה שאינם צריכין.

עת רצון נפלאה

לפי זה יש לבאר מה דאיתא בספרים הקדושים שבזמן שאדם מישאל מדליק נרות חנוכה, זו עת רצון נפלאה לבקש מאת הקב"ה. דהנה המקובל רבינו יצחק סגי נהור בן הראב"ד כתב דבר נפלא, בקונטרס סוד הדלקת נרות חנוכה, וקיבל את זה מאליהו הנביא וז"ל: **"שהזהיר בל"ו נרות חנוכה וכו', זוהי שתתראה אליו השכינה, ושישוב ה' מחרון אפו, ויעמוד מכסא דין וישב על כסא רחמים"**, עכ"ל.

ובאמת מאמר זה שהקב"ה עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים מצינו בזמן קיום מצות תקיעת שופר. דאיתא במדרש (נמנר רנה פ"ט, ד) ז"ל: **"אשרי העם יודעי תרועה – אלא שהן מכירין לפתות את בוראן בתרועה, והוא עומד מכסא דין לכסא רחמים ומתמלא עליהם רחמים והופך להם מדת הדין למדת רחמים"**, ע"כ. הרי שמצות תקיעת שופר מעוררת רחמי שמים. גילה לנו אליהו הנביא שגם מצות הדלקת הנרות בכוחה לעורר רחמי שמים, והקב"ה עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים.

וכתב הגאון ר' חיים פאלאג'י בספרו רפואה וחיים (פרק ה' אות ע"א) **שהדלקת מנורת חנוכה מבטלת מדת הדין, ומעוררת רחמי שמים**, דאיתא בזוהר (נמנר דף קמ"ט) דסגולת המנורה בבית המקדש היא דוגמת תקיעת שופר, וכמו שתקיעת שופר מעוררת רחמי שמים שהקב"ה הולך מכסא דין לכסא רחמים, כך גם קורה כשמדליקים את המנורה, והדלקת נרות חנוכה הוא כעין הדלקת המנורה במקדש (עי' נרמנ"ן ריש פרשת נהעלמך). וא"כ, אם מצוה זו מעוררת רחמי שמים, באותה שעה זו עת רצון לבקש בקשות מאת השי"ת.

ה' צלך

ונראה לבאר זאת, שהנה ידועים דברי המדרש על הפסוק (תהלים קכ"א, ט): **"ה' שמרך ה' צלך על יד ימינך"**. וז"ל: **"כשם שאתה הווה עמי**

כך אני הווה עמך. וכן אמר דוד ה' שמרך, ה' צלך על יד ימינך", כצילך, מה צילך אם אתה משחק לו הוא משחק לך, אם אתה בוכה לו הוא בוכה כנגדך, אם אתה נותן לו פנים זועפות, אף הוא נותן לך כך, ואם פנים מסבירות אתה נותן, אף הוא נותן לך, כך אמר הקב"ה, כשם שאתה הווה עמי כך אני הווך עמך", ע"כ דברי המדרש. הרי הנהגת הקב"ה תלויה כפי שאדם פונה להשי"ת.

וא"כ בשעת הדלקת נרות חנוכה, בדאי ירגיש כל אחד החביבות של הקב"ה שאוהב עמו ישראל, ותמיד רוצה לעזור, וגם במה שאינם צריכין, אפילו בניסים גלויים, וזה מורה על גודל החביבות, ועי"ז בודאי יתעוררו הרגשים של אהבת ה', וא"כ באותה שעה מעורר רחמי שמים, וע"כ שעה זה היא עת רצון נפלאה לבקש בקשות מאת השי"ת!

באו בניך לדביר ביתך

ולפי זה, יש לבאר מה שאנו אומרים בעל הניסים: **"ואחר כן בא בניך לדביר ביתך וגו'".** וצ"ב, מדוע כלל ישראל נקראו כאן בלשון בניך. ונראה, שזה בא להורות גודל אהבת הקב"ה, שאין אהבה כאהבת אב לבנו. כל אב רוצה להטיב לבנו במה שאפשר, עד כדי כך שכל אב נותן מתנת חנם לבנו – וכל זה מחמת גודל האהבה שאוהבו.

השגחת השי"ת

נסיים ביסוד מדברי הגר"א (אמונה והשגחה סי' ז) שבאמת כל אחד יכול לזכות להשגחת השי"ת כאב עם בנו. וז"ל: **"והנה הנהגת המלך יתחלק לשלשה חלקים בכלל. א] הנהגת המלך עם בנו יחידו שנפשו קשורה בנפשו, ומשגיח עליו תמיד בעינא פקיא, בלא שום אמצעי כלל. ב] הנהגתו עם לגיון המיוחד לו, אשר הערו נפשם כמה פעמים למות על כבוד מלכותו. והנה גם עליהם משגיח המלך בעינא פקיא, אלא לא על ידי עצמו, רק על ידי משרתיו העומדים בהיכלו. ג] הנהגתו עם שאר העם יהיה על ידי הרבה אמצעים, שרי אלפים, שרי מאות כו'. כן בדמיון זה יתחלק הנהגתו יתברך את העולם לשלש מדרגות, למראה עינינו... וכמו שכתוב (הגדה של פסח): **"אני ולא מלאך"**, והיה כהנהגת האב את בנו, כמו שכתוב (שמות ד, כג-כד): **"בני בכרי ישראל כו'"**, **"הנני הרג את בנך בכרך"**, **"וזכו לזה מפני תקף האמונה, שזבחו את אלהי מצרים לעיניהם בהיותם כואבים, מתבוססים בדמיהם, והשליכו נפשם מנגד, וזה שכתב (שם יג, יג): **"וראיתי את הדם ופסחתי עליכם"**. ויותר מזה נתגלה השגחתו בים, וכן כל הנהגתם היה שלא כדרך הטבע, במן, ובאר, ועמוד ענן, ובמלבושיהם, והיה זה לעמת תקף אמונתם בלכתם אחריו בארץ לא זרועה (ירמיהו ג, ז), וכן בשובם לפני פי החירות (שמות יד, ז) [כמו שכתב רש"י שם], ובקפיצתם לים..."** עכ"ל.**

מבואר מדבריו, שכל אחד יכול לזכות להשגחת השי"ת באופן נפלא, כמו שמלך משגיח על בנו! שאה"נ המלך משגיח על כל המדינה, וגם על כל לגיונו, ומכין להם כל צרכיהם, מ"מ הנהגת המלך עם בנו היא באופן אחר לגמרי, לו המלך נותן "מתנת חנם" מגודל אהבתו. הכל תלוי כפי תוקף האמונה – זו הנהגת ה' צלך, ועי" תוקף האמונה יכול כל אחד, לזכות למתנת חנם ממלך מלכי המלכים הקב"ה!